

Pääkirjoitus

Sosiologit vastaan taskulaskimet

Olli Pyyhtinen ja Outi Koskinen

The New York Times julkaisi maaliskuun 17. päivänä kirjoituksen, joka käsitteli taloustieteen hegemonista asemaa julkisessa keskustelussa ja politiikan linjapäätöksissä. Jutun otsikko oli puettu kutkuttavan heuristisen fiktion muotoon: "What if Sociologists Had as Much Influence as Economists?" Taloustieteiden valta-aseman ilmeisenä kääntöpuolena on yhteiskunnallisten ilmiöiden kehystyminen ensisijaisesti talouden termin. Taloudesta on tullut jopa eräänlainen ajattelua ja toimintaa muovaava käsitteellinen kehys ja viimekätinen viittausperusta, joka määrittää, mitkä kysymykset ovat kysymisen arvoisia ja jonka puitteissa asiat merkityksellistyvät ja tulevat ymmärrettäviksi. Tämä kaventaa yhteiskunnallista ajattelukykyämme. Kuten artikkelin kirjoittaja Neil Irwin kiteyttää: "Sanotaan, että kun sinulla on käytössäsi pelkkä vasara, joka ikinen ongelma näyttää naualta. Ja kun jokainen poliittinen neuvonantaja on taloustieteilijä, on vaarana, että jokainen ongelma näyttää väkilukuun suhteutetulta riittämättömältä bruttokansantuotteelta."

Irwin ei väheksy taloustieteen merkitystä; hän vain korostaa, että sen tarjoamat vastaukset ovat osittaisia. Hänen mukaansa sosiologit saattaisivat

esimerkiksi pystyä selittämään taloustieteilijöitä huomattavasti paremmin, mikä Yhdysvalloissa ja muissa kehittyneissä yhteiskunnissa on viime vuosina mennyt vikaan – ovathan he toiminnassaan ja työssään omistautuneet sen pohtimiseen, miten yhteiskunnat ovat rakentuneet ja miten ne toimivat.

Viikko *New York Timesin* artikkelin ilmestymisen jälkeen Yle julkaisi hyvin samansuuntaisen uutisen, "Yhteiskuntaa selitetään taskulaskimella – ennen siihen tarvittiin sosiologi?". Kuten edellisen, Ylenkin juttu korostaa sosiologisen tiedon tarvetta tänään, joskin siinä korostuu haikaileminen sosiologien kadotetun vaikutusvallan perään. Sodanjälkeisenä aikana sosiologit kelpasivat julkisiksi asiantuntijoiksi hyvinvointivaltion rakennustyöhön, ja sosiologinen ajattelutapa pesiytyi vähitellen instituutioihin ja valtionhallintoon. Sittemmin sosiologit jutun mukaan kuitenkin "katosivat – vaikka juuri tänään heitä kaivattaisiin".

On ironista ja suorastaan surkuhupaisaa, että Ylen juttu sosiologien katoamisesta julkaistiin 24.3., päivänä, jolloin Tampereen yliopistossa oli samaan aikaan käynnissä vuotuiset Sosiologipäi-

vät. Niille kokoontui yli 500 sosiologia ja sosiologian ystävää keskustelemaan yhteiskunnasta. Jutussa ei mainita päiviä sanallakaan. Käsillä oleva numero sisältää koosteen Sosiologipäivistä ja niillä pidetyistä työryhmistä. Toivottavasti tämä paikkaa aukkoa osaltaan ja osoittaa huhut sosiologien katoamisesta ennenaikaisiksi. On myös oireellista, että juttuun valitut haastateltavat olivat pääosin emeritusprofessoreja – hahmoja suomalaisen sosiologian nostalgisoidulta kultakaudelta, jolloin sosiologialla oli jutun mukaan vielä väliä. Sosiologian menetetyt suuruuden surkuttelu ja haikailu tarjoavat kuitenkin hyvin laihan lohdun, sillä tämä ei anna minkäänlaisia kirjoittamisen, opettamisen ja ajattelemisen välineitä eikä työkaluja yhteiskuntaan osallistumiseen saati äänensä kuuluville saamiseen.

Tässä numerossa julkaistavat artikkelit pyrkivät kukin tavallaan valottamaan moninaisia prosesseja, jotka kytkeytyvät keskeisiin viimeaikaisiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin Suomessa: hyvinvointivaltion haurastumiseen, yhteiskunnan yhä useampien sektorien muuttumiseen entistä vahvemmin markkinaehdoilla toimivaksi ja valtasuhteiden muuttumiseen piiloisemmiksi esimerkiksi työelämässä. Artikkelit pyrkivät vastamaan siihen, mitä tämä merkitsee työntekijöille, hyvinvointipalveluiden käyttäjille, yhteiskunnan huono-osaisille tai niille, jotka pyrkivät luomaan vaihtoisia olemien tapoja kulutuskulttuurissa. Sama teema jatkuu myös Keskustelua ja avauksia -palstalla, jossa ruoditaan talouden uusien muotojen käsitteellistämiseen kietoutuvia poliittisia kysymyksiä sekä kirja-arvioissa, joissa muun muassa globaalien epäoikeudenmukaisuuden kysymyksiä käsitellään niin karkottamisen logiikan, meren ja merenelävien kuin republikaaniäänestäjienkin kannalta.

Sukupuoli on vahvasti läsnä numeron kahdessa ensimmäisessä artikkelissa. Ensimmäisessä niistä Merja Kinnunen, Kirsti Lempiäinen ja Virve

Peteri tutkivat, miten työtilat muovaavat työtä ja työntekijää. Kolmella eri vuosikymmenellä (1980-, 1990- ja 2010-luvuilla) kerätyn etnografisen aineiston avulla he osoittavat, minkälaisia ruumiillisuuden hallinnan ja esittämisen tapoja työntekijöiltä on vaadittu. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että teollisen toimiston tuottamien naistapaisten epämuodollisten kohtaamisten tietoinen lisääminen ei aina onnistu jälkiteollisessa toimistossa: monitiloimistossa kohtaamiset ja kommunikaatio voivat paradoksaalisesti vähentyä sekä työntekijöiden tila samalla kaventua.

Toinen sukupuolittumisen dynamiikkaa tarkasteleva artikkeli on Tuomo Laihialan ja Maria Ohisalon tutkimus leipäjonoista. Vaikeasti tavoitettavan väestönosan, ruoka-apuun turvautuvien, tilannetta tutkitaan kvantitatiivisen analyysin keinoin. Laihiala ja Ohisalo selvittävät, millaiset sukupuolittuneet tekijät johtavat ruoka-apuun tukeutumiseen ja osoittavat, että leipäjonoissa ilmenee yksinäisille, usein keski-ikäisille työttömille miehille kasautuva hyvinvoinnin eriarvoisuus eli miestapainen syrjäytyminen. Samalla ne kuvastavat myös naistapaista köyhyyttä: yksin asuville tai yksinhuoltajanaisille - tyypillisimmin eläkeläisille - kasautuu tulonjaon eriarvoisuus, joka kertoo naisten kohtaamasta rakenteellisesta eriarvoisuudesta.

Myös Aila-Leena Matthies kartoittaa suomalaisen yhteiskunnan tarjoamien palveluiden ja kansalaisten suhdetta, joskin astetta teoreettisemmasta näkökulmasta. Matthies tutkii, miten hyvinvointipalveluiden käyttäjien kokemukset osallistumisesta suhteutuvat osallistumisparadigmaan ja sen lupauksiin. Analyysissään Matthies soveltaa osallistumisparadigman tarkasteluun valistuksen dialektiikka, joka mahdollistaa osallistumisen lupauksien ja petoksien dynamiikan tarkastelun. Lopputulemana hän esittää, että joukkopetoksen uhasta huolimatta osallistumisen lupauksista ei pidä luopua. Tärkeää olisi sen sijaan kiinnittää

huomiota siihen, saavatko palvelujen käyttäjät osallistumisensa myötä pysyvästi parempaa elämää ja aitoja vaikutusmahdollisuuksia.

Satu Husso tuo puolestaan esiin suomalaisen kasvu- ja kulutuskriittisen liikkeen esittämiä visioita kestävästä kulttuurista ja siihen vaadittavasta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Michel Foucault'n etiikan teoriaa hyödyntämällä Husso osoittaa, miten liike voimaannuttaa subjekteja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen rakentamalla narratiivia ekososiaalisesti sivistyneestä subjektista. Liikkeen esittämä narratiivi toimii myös poliittisena utopiana yhteiskunnasta, joka ei perustu jatkuvaan kuluttamiseen ja kasvamiseen.